

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖЕНО

Факультет гуманітарно-педагогічний

19 червня 2026 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Дослідження часу:

психологічні експерименти і філософські рефлексії

Галузь знань С “Соціальні науки, журналістика та інформація”

Спеціальність С4 “Психологія”

Освітня програма “Психологія” (ОС “Доктор філософії”)

Факультет гуманітарно-педагогічний

Розробник: професор кафедри психології, доктор психологічних наук, професор,
Олексій ПОЛУНІН

Київ – 2026 р.

Опис навчальної дисципліни ДОСЛІДЖЕННЯ ЧАСУ: ПСИХОЛОГІЧНІ ЕКСПЕРИМЕНТИ І ФІЛОСОФСЬКІ РЕФЛЕКСІЇ

(до 1000 друкованих знаків)

Навчальна дисципліна знайомить студентів з основними теоретичними і методологічними проблемами досліджень часу. Викладаються як філософські теорії часу, так і психологічні моделі часового механізму індивіда, висвітлюється пов'язаність філософських досліджень і психологічних експериментів. Окремо порушується проблема валідності експериментальних процедур для вивчення сприйняття часу індивідом. Розглядаються різні підходи до моделювання суб'єктивного теперішнього особи та моделювання часового виміру досвіду індивіда. Вивчаються когнітивні репрезентації плину часу на їх вплив прийняття рішення індивідом. Закладається методологічна основа для самостійних досліджень молодими науковцями низки проблем з обробки часової інформації індивідом.

Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти		
Освітній ступінь	«PhD - доктор філософії»	
Спеціальність	053 «Психологія»	
Освітньо-професійна програма	«Психологія»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	- (назва)	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	
Рік підготовки	2	2
Семестр	3	3
Лекційні заняття	20 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	20 год.	10 год.
Лабораторні заняття	0 год.	0 год.
Самостійна робота	110 год.	130 год.
Індивідуальні завдання	0 год.	0 год.
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних	4 год.	

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета – ознайомлення з основними теоретичними і методологічними проблемами досліджень з психології часу, їх історією та філософськими рефлексіями; вивчення ключових моделей часового механізму індивіда, методів дослідження часового механізму індивіда, моделювання суб'єктивного теперішнього та часового виміру досвіду індивіда; впливу когнітивної репрезентації плину часу на прийняття рішення.

Перелік освітніх компонент, які передують вивченню навчально дисципліни: філософія науки, іноземна мова за професійним спрямуванням, комп'ютерна обробка інформації, математичне моделювання та планування експерименту, методика дослідження та організації підготовки дисертаційної роботи, методологічні проблеми психології, інноваційні методики викладання психологічних дисциплін.

Набуття компетентностей:

Інтегральна компетентність: здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у сфері психології, застосовувати сучасні методології наукової та науково-педагогічної діяльності, здійснювати власні наукові дослідження, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

загальні компетентності (ЗК):

ЗК 01. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 02. Здатність розв'язувати комплексні проблеми психології на підґрунті системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК 02. Здатність до глибинного аналізу науково-практичних проблем у галузі психології.

СК 04. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері психології, зокрема психології розвитку особистості, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

Досягти таких програмних результатів навчання:

ПРН 01. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми психології державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних виданнях.

ПРН 07. Розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні проекти у сфері психології, зокрема психології розвитку особистоті, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі наукові та прикладні проблеми психології з урахуванням соціальних, економічних, етичних і правових аспектів.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Дослідження часу в психології												
Тема 1. Час як об'єкт наукового дослідження: історична перспектива та міждисциплінарний	20	2	2			16	20	2	2			16

вимір досліджень часу.												
Тема 2. Методи експериментального дослідження обробки часової інформації індивідом	20	2	2			16	20	2	2			16
Тема 3. Суб'єктивне теперішнє: якісний і кількісний виміри.	20	4	4			12	20					20
Тема 4. Основні моделі часового механізму індивіда.	20	2	2			16	20					20
Разом за змістовим модулем 1	80	10	10			60	80	4	4			72
Змістовий модуль 2. Дослідження часу в психології та філософії.												
Тема 1. Математичні операції з суб'єктивними часовими та будова часового виміру досвіду індивіда.	20	2	2			16	20	4	4			12
Тема 2. Когнітивна репрезентація плину часу та прийняття інтертемпорального рішення індивідом.	20	4	4			12	20	4	4			12
Тема 3. Філософські рефлексії досліджень часу в психології.	30	4	4			22	30	4	4			22
Разом за змістовим модулем 2	70	10	10			50	70	6	6			58
Усього годин	150	20	20			110	120	10	10			100

3. Темі лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Час як об'єкт наукового дослідження: історична перспектива та міждисциплінарний вимір досліджень часу	2
2	Методи експериментального дослідження обробки часової інформації індивідом	2
3	Суб'єктивне теперішнє: якісний і кількісний виміри.	4
4	Основні моделі часового механізму індивіда.	2
5	Математичні операції з суб'єктивними часовими та будова часового виміру досвіду індивіда	2
6	Когнітивна репрезентація плину часу та прийняття інтертемпорального рішення індивідом.	4
7	Філософські рефлексії досліджень часу в психології.	4

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Час як міждисциплінарний об'єкт досліджень, місце категорії часу в картині світу.	1
2	Теорії часу в філософії: критичний огляд.	1
3	Експериментальні методи дослідження сприймання часу.	2
4	Основні моделі суб'єктивного теперішнього.	4
5	Історія моделювання часового механізму індивіда в психології.	1
6	Функціональні складові моделі індивідуального механізму за Р.Блоком та Д.Цакаєм (1996) та методи їх експериментального дослідження.	1
7	Часовий вимір досвіду індивіда: будова та властивості.	2
8	Моделювання прийняття інтертемпорального рішення.	2
9	Когнітивні репрезентації плину часу.	2
10	Основні філософські питання щодо вивчення часу та емпіричні дослідження часу. Перспективи міждисциплінарних досліджень: часовий вимір теорій пояснення, каузальності, істини.	4

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Дослідження часу в філософії, соціології, психології, біології.	10
2	Теорії часу в філософії: сутнісні аспекти та критичний огляд.	10
3	Психологічні моделювання часового механізму індивіда: здобутки на шляху від постановки проблеми до сучасності.	10
4	Філософський та психологічний виміри експериментальних методів дослідження сприймання часу.	10
5	Категорія часу та ментальна репрезентація часу в світогляді різних народів.	10
6	Феноменологія і феноменологічна психологія в дослідженнях переживання часу та свідомості.	10
7	Суб'єктивне теперішнє: якісний та кількісний виміри.	10
8	Аналіз порушень сприймання часу з перспективи клінічної психології.	10
9	Нейропсихологія обробки часової інформації.	10
10	Інтертемпоральне рішення: підходи до моделювання та їх ключові розбіжності.	10
11	Психологічні дослідження часу та їх значення для філософських досліджень в галузі метафізики, епістемології та логіки.	10

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне або письмове опитування;
- тестування;
- екзамен

7. Методи навчання:

- метод проблемного навчання;
- кейс-метод;
- метод навчальних дискусій та дебат;

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Методологічні проблеми психології свідомості		
Практична 1. Час як міждисциплінарний об'єкт досліджень, місце категорії часу в картині світу	Вміти орієнтуватись в просторі міждисциплінарних досліджень часу, розпізнавати їх спільні аспекти та розбіжності.	10
Практична 2. Теорії часу в філософії: критичний огляд.	Знати основні теорії часу розроблені в філософії, вміти аналізувати їх з психологічної точки зору.	10
Практична 3. Історія моделювання часового механізму індивіда в психології.	Розуміти основний тренд в історії моделювання часового механізму індивіда в психології та вміти описати функціональні розбіжності моделей часового механізму індивіда.	10
Практична 4. Експериментальні методи дослідження сприймання часу	Знати та вміти застосовувати основні експериментальні методи для дослідження сприймання часу. Розуміти особливості застосування згаданих методів.	10
Практична 5. Функціональні складові моделі індивідуального механізму за Р.Блоком та Д.Цакаєм (1996) та методи їх експериментального дослідження.	Знати складові моделі індивідуального механізму за Р.Блоком та Д.Цакаєм (1996), вміти застосовувати методи для їх експериментального дослідження.	10
Модульна контрольна робота 1.		50
Всього за модулем 1		100

Модуль 2. Дослідження свідомості в психології		
Практична 1. Феноменологія переживання часу та свідомість: Е.Гуссерль.	Знати феноменологію та вміти розпізнавати основні явища в переживанні плину часу.	10
Практична 2. Основні моделі суб'єктивного теперішнього.	Знати основні підходи до моделювання суб'єктивного теперішнього та їх критику.	10
Практична 3. Часовий вимір досвіду індивіда: будова та властивості.	Знати методи для моделювання часового виміру досвіду індивіда та особливості їх застосування.	10
Практична 4. Когнітивні репрезентації плину часу.	Знати методи дослідження когнітивних репрезентацій плину часу.	10
Практична 5. Моделювання прийняття інтертемпорального рішення.	Знати основні моделі прийняття інтертемпоральних рішень та сфери їх застосування.	10
Модульна контрольна робота 2.		50
Всього за модулем 2		100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 * 0,7 \leq 70$	
Екзамен/залік	30	
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Відтермінування здачі завдань самостійної роботи, практичних занять у випадках хвороби чи якоїсь іншої вагомої для здобувача причини може бути дозволене за умови надання необхідної документації. Відтермінування здачі екзамену може бути дозволене у випадку вагомої причини за умови погодження з гарантом ОНП та відділом Аспірантури. Проведення навчальних занять, терміни та умови виконання навчальних завдань можуть бути адаптовані до запитів здобувачів із документально підтвердженими особливими потребами. Відповідальністю здобувача залишається вчасне надання таких Документів.
Політика щодо академічної доброчесності	Вступаючи на цей курс, здобувачі повинні дотримуватися нормповедінки, прописаних у Положенні про академічну доброчесність у Національному університеті біоресурсів і природокористування України (https://nubip.edu.ua/node/12654). Здобувачі повинні знати та дотримуватись академічної доброчесності з усіх питань цього курсу. Порушення академічної доброчесності тягне за собою академічну відповідальність.

Політика щодо відвідування	Відвідування лекцій та практичних занять з курсу є обов'язковим, воно забезпечує краще розуміння матеріалу, дає можливість простежити зв'язок між теоретичною інформацією та її прикладним аспектом, сформуванню системи знань та ґрунтовно підготуватись до екзамену. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із гарантом ОНП та відділом аспірантури).
-----------------------------------	--

9. Навчально-методичне забезпечення:

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни:
<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1652>

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Time and Mind, H.Helfrich (Ed.). – Seattle, Toronto, Göttingen, Bern: Hogrefe & Huber Publishers, 1996
2. Time and Mind II. Information processing perspectives, H.Helfrich (Ed.). – Seattle, WA: Hogrefe & Huber Publishers, 2003.
3. Husserl, E. Phänomenologische Psychologie / E. Husserl // Husserliane, Gesamte Werke, Band IX. – Den Haag : Martinus Nijhoff, 1962.
4. Полунін О.В. Переживання людиною плину часу: експериментальне дослідження: [монографія]. К.: Гнозис, 2011. – 360 с.
5. Frederick S. Time discounting and time preference: A critical Review / S.Frederick, G.Loewenstein, T.O'Donoghue // Journal of Economic Literature. – 2002. – Vol. XL, – P. 351-401.
6. Polunin, O. Time Flow in the Human Mind. In: A.Zhanaev, O.Tkachenko (eds.), Searching for Identity. Personal Experiences and Methodological Reflections. Monography LIBAL, Tom IV, Wydział „Artes Liberales” Uniwersytetu Warszawskiego, Warsaw, 2021, 380p. ISBN 978-83-235-4807-2 (print), ISBN 978-83-235-4823-2 (e-pub), pp. 307-340.
7. Pöppel, E. Grenzen des Bewußtseins. Wie kommen wir zur Zeit und wie entsteht Wirklichkeit? 3. überarbeitete Auflage. / E.Pöppel. – Frankfurt: Insel Verlag, 1997.